

DOI 10.36074/logos-04.07.2025.037

АНАЛІТИЧНІ НАРАТИВИ КОРРЕКЦІЙНО ЛОГОПЕДИЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ З РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Савінова Н.В.¹, Лялякіна Ю.О.²

---

1. доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної роботи, педагогіки і логопедії навчально-наукового медичного інституту
Чорноморський національний університет імені Петра Могили, УКРАЇНА

2. студентка II магістрського рівня вищої освіти
Чорноморський національний університет імені Петра Могили, УКРАЇНА

Ситуативне мовлення як природна форма мовленнєвої активності дитини виникає у конкретній ситуації спілкування. Українські науковці (Н. Гавриш, В. Рагозіна, С. Васильєва, 2020) зазначають, що ситуативне мовлення формується на основі життєвого досвіду, потреб у комунікації та емоційного залучення в події, які відбуваються «тут і тепер». Становлення ситуативного мовлення починається в ранньому віці — в умовах діалогічної взаємодії з дорослим, через гру, спільну побутову діяльність, реакцію на дії оточення [2].

“З метою дослідження мовленнєвих процесів у дитини з тяжкими порушеннями мовлення важливим є розуміння специфіки психолінгвістики як науки, що поєднує в собі систему понять та методів психології з великим досвідом дослідження мови, накопиченого лінгвістикою, розкриває співвіднесеність одиниць мови з механізмами та формами мовленнєвої діяльності, розглядає мовлення як діяльність, визначивши в ній процес слухання (сприйняття, розуміння) та процес говоріння (вираження, самовираження), вивчення внутрішніх (психічних) механізмів породження та сприйняття мовлення”, - зазначає Н. Савінова [4].

О. Чеботарьова, І. Гладченко (2020) розкривають значення пояснення, бесіди, розповіді та роботи з текстами як засобів формування ситуативного мовлення в учнів із порушеннями інтелектуального розвитку. Автори підкреслюють важливість використання зрозумілих мовних конструкцій,

стимулювання власних висловлювань, прикладів із життя, що сприяє розвитку комунікативної ініціативи та здатності реагувати на конкретну ситуації [6].

У свою чергу, у дітей з порушенням інтелектуального розвитку ситуативне мовлення відзначається своєрідною бідністю лексичного вираження, слабкою логічністю, порушенням послідовності висловлювань. Українські науковці (М. Міщенко, О. Таран (2018) підкреслюють, що у цієї категорії дітей мовлення «обмежене за змістом, часто одноманітне і не відображає повноти ситуації», що істотно знижує ефективність комунікації [3].

Побудова ефективної логопедичної взаємодії потребує диференційованого підходу до кожної дитини. Поєднання зовнішніх стимулів (підкріплення, схвалення, емоційно забарвлені завдання) сприяє формуванню інтересу до власного мовлення як інструменту соціалізації. Це створювало умови для активної участі дитини в заняттях із логопедом.

Логопедичний супровід має ґрунтуватися на диференційованій та індивідуально адаптованій системі вербальної підтримки дитини з порушеннями інтелектуального розвитку.

Цілеспрямована логопедична робота з формування ситуативного мовлення включає використання спеціальних дидактичних вправ, реальні життєві ситуації, наочних опор, реальні предмети вжитку, знайомий побутовий тезаурус, які допомагають дитині з порушеннями інтелектуального розвитку зрозуміти тематику ситуації. Наповнення висловлювання особистісним змістом забезпечує смислове засвоєння ситуативного мовного матеріалу на знайомому лексичночному матеріалі.

О. Боряк підкреслює, що перехід від зовнішнього до внутрішнього мовлення є індикатором готовності дитини до опосередкованої діяльності, яка ґрунтується не на безпосередніх діях, а на розумових операціях. [1].

Дослідження В. Тищенко засвідчують, що формування здатності планувати дію на основі словесної інструкції є критично важливим для розвитку мовленнєвого контролю, самостійності та усвідомленої дії [5].

Діти з порушеннями інтелектуального розвитку здатні опанувати ситуативне мовлення, що проявляється у вигляді реакцій на знайомі, повторювані побутові ситуації, які супроводжуються чіткими мовленнєвими нормативними зразками.

Отже, успішність формування ситуативного мовлення у дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку залежить від створення стимулювального освітнього і мовленнєвого середовища, побудованого на знайомому лексичному матеріалі побутової близької тематики, опора на соціальний досвід дитини з порушеннями інтелектуального розвитку,

ABSCHNITT 17.
PÄDAGOGIK UND BILDUNG

провадження ігрових методів, прийомів емоційної підтримки, мовленнєвих зразків-штампів, які ілюструють дії та головні ознаки предметів і ситуацій спілкування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- [1] Боряк, О. В. (2019). *Теорія і практика формування мовленнєвої діяльності розумово відсталих дітей молодшого шкільного віку: Автореф. дис. д-ра пед. наук*. Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова.
- [2] Гавриш, Н. В., Рагозіна, В. В., & Васильєва, С. А. (2020). Про результати вивчення освітнього середовища у групах раннього віку закладів дошкільної освіти. *The 2nd International Scientific and Practical Conference «Innovative Development of Science and Education» (26–28 квітня 2020 р.)*. ISGT Publishing House.
- [3] Міщенко, М. С., Таран, О. П. (2018). Мотивація до подолання мовленнєвих порушень як провідний чинник корекції мовлення у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені І. Огієнка*, 9(9), 189–194.
- [4] Савінова, Н. В. (2013). Теорія мовленнєвої діяльності у площині логопедичного впливу. *Наука і освіта*, (3), 136–140.
- [5] Тищенко, В. В. (2015). Формування слухового контролю в мовленнєвій діяльності старших дошкільників із загальним недорозвитком мовлення. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*, (29), 112–118.
- [6] Чеботарьова, О. В., & Гладченко, І. В. (2020). *Учні початкових класів із порушеннями інтелектуального розвитку: навчання та розвиток*. Харків: Видавництво «Ранок».